

'עיקר עיבורה של דינה זכר היה': שורשיה וגלגוליה של מסורת אגדית בספרות חז"ל

חנן מזא"ה

מאמר זה בוחן את גלגוליו של סיפור לידת דינה, בת יעקב ולאח, בספרות חז"ל. לידתה של דינה מוזכרת באופן לקוני בפרשת לידת בני יעקב בבר' כט–ל, ונראית כתוספת משנית לסיפור, החורגת מסביבתה בתוכן ובסגנון. אולם היא זכתה לפיתוח ולהרחבה בדרשות חז"ל בתלמוד הירושלמי והבבלי, בבראשית רבה ובתרגומים הארמיים. השוואה בין החיבורים מלמדת רבות על דרכו של המדרש, הן מבחינה פילולוגית־טקסטואלית והן מבחינה ספרותית־פרשנית.

מן הבחינה הטקסטואלית ניתוח מדויק של המדרשים מגלה את שלבי התפתחותה של המסורת האגדית ואת האופן שבו השתמש כל חיבור במוטיבים מן החיבורים שקדמו לו. בהקשר זה נחשפת תשתית פרשנית קדומה, אשר הייתה ידועה כבר לפילון האלכסנדרוני, וכן מתבררים קשרים טקסטואליים מעוררי מחשבה בין החיבורים האמורים, בייחוד בין התלמוד הירושלמי לבראשית רבה.

מן הבחינה הספרותית־הפרשנית ההשוואה מחדדת את האופנים המגוונים שבהם משלב כל אחד מגלגוליה של האגדה את המשפט הלקוני בשיאה של העלילה המקראית, על היבטיה המגדריים יוצאי הדופן, ומנצל אותו להעצמה או להתרה של המתחים במאבק בין דמויותיהן של רחל ולאח.

חנן מזא"ה, המחלקה להיסטוריה של עם ישראל, אוניברסיטת בן גוריון בנגב, ת.ד. 653, באר־שבע 8410501
mazeh@post.bgu.ac.il